

- Труды МАРХИ. Материалы международной научно-практической конференции. М.: МАРХИ, 2013. — С. 284—290.
2. Мазаев А. Г. Принципы и особенности формирования архитектурных стилей // Научная библиотека диссертаций и авторефератов/ Екатеринбург, 2000. — С. 5–11, 226–230 [Электронный ресурс] Режим доступа <http://www.dissercat.com/content/printsipy-i-osobennosti-formirovaniya-arkhitekturnykh-stilei#ixzz4xawczUOn>
 3. Кожар Н. Традиции и инновации в современной архитектуре// Научная библиотека диссертаций и авторефератов / М.: 2013. — С. 7–10, 22–30 [Электронный ресурс] Режим доступа https://interactive-plus.ru/ru/article/260821/discussion_platform
 4. Иовлев, В. И. Архитектурное пространство и экология / В. И. Иовлев. — Екатеринбург: Архитектон, 2006. — 298 с.
 5. Новиков Ю. В. Экология, окружающая среда и человек. — М.: Гранд, 2003. — с. 560.
 6. <http://gkirichenko.ru/organicheskaya-arhitektura-frenk-lloyd-rajt/>
 7. <http://www.citywalls.ru/search-archstyle600.html>
 8. <http://www.novate.ru/blogs/130608/9479/>
 9. http://archvuz.ru/2008_22/31
 10. <http://www.obstanovka.com/post/817>
 11. Имре Маковец. Выставка «Соединяя небо и землю» [Электронный ресурс] Режим доступа <http://architime.ru/competition/2016/exhibition310816ma.htm>
 12. Био-тек (bio-tech) в архитектуре. [Электронный ресурс] Режим доступа <http://novikov-architect.ru/bio-tech.htm>
 13. <http://archodessa.com/all/gogolya-12/>

УДК 711:382

СВІТОВИЙ ДОСВІД АРХІТЕКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДУХОВНО-РЕКОЛЕКЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Голубчак К. Т., викл. каф. Архітектурного проектування
 Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
 Тел. +38066 533 1149

Анотація. Досліджено основні тенденції архітектурної організації духовно-реколекційних центрів світу. Визначено основні чинники та передумови їх формування. Наведені авторські пропозиції типологічної класифікації закладів даного типу.

Ключові слова: духовно-реколекційні центри, світовий досвід, духовно-освітні функції, парафіяльні центри, паломницькі центри.

МИРОВОЙ ОПЫТ АРХИТЕКТУРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ДУХОВНО-РЕКОЛЕКЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ ДЛЯ ПРАКТИКИ УКРАИНЫ

Голубчак Е. Т., преп. каф. Архитектурного проектирования
 Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа
 Тел. + 38066 533 1149

Аннотация. Исследованы основные тенденции архитектурной организации духовно-реколлеционных центров мира. Определены основные факторы и предпосылки их формирования. Приведены авторские предложения типологической классификации зданий данного типа.

Ключевые слова: духовно-реколлеционный центр, мировой опыт, духовно-образовательные функции, приходские центры, паломнические центры.

THE WORLD EXPERIENCE OF ARCHITECTURAL ORGANIZATION OF SPIRITUAL-RETREAT CENTERS FOR UKRAINIAN PRACTICE

Holubchak K., Architectural design dep.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Number + 38066 533 1149

Abstract. This paper explores the main trends of the architectural organization of the spiritual retreat centers of the world. The main factors and conditions of their formation are determined. The authors proposals for typological classification of institutions of this type are presented. The results of the study can be successfully applied in the Ukrainian practice of designing of spiritual retreat centers.

Key words: spiritual retreat centers, world experience, spiritual and educational functions, parish centers, pilgrim centers.

Постановка проблеми. Питання духовного розвитку та духовного відпочинку суспільства завжди стояло на першому місці в історії світової церкви. Адже духовне зростання нації завжди веде до її процвітання. Саме тому в останні роки, окрім збільшення кількості новозбудованих храмів та монастирів, спостерігається значне розширення духовно-освітньої інфраструктури. При парафіях, паломницьких центрах та громадських центрах розпочато інтенсивну розбудову духовно-освітніх закладів, центрів для проведення реколекцій та катехизацій та парафіяльних комплексів для активізації парафіяльного життя.

Сучасна світова сакральна архітектура характерна сміливими та сучасними архітектурними рішеннями, що йдуть в ногу з часом і тим самим утверджують свої позиції та сферу впливу на сучасне суспільство.

Підтримуючи концепцію зближення церкви та суспільства духовенство охоче бере до уваги новітні архітектурні тенденції та йде назустріч сучасним новаторським проектним рішенням, тим самим спрощуючи церковні канони та обряди [1].

Така тенденція до зближення церкви та суспільства є особливо необхідною і для нашої країни. Тому вивчення досвіду будівництва духовно-реколекційних центрів світу є першочерговим кроком до реалізації даної тенденції в Україні і створення аналогічних комплексів на основі українських паломницьких центрів, монастирів та парафіяльних храмів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі архітектурної організації закордонних духовно-реколекційних центрів присвячені праці таких вчених, як Тімоті Ольсен, Алекс Норман, Міра Шеклі [2] та інші. Серед російських дослідників тему світового досвіду організації сакральних споруд нового типу висвітлювали: Канаєв І. П. [6], Возняк К. Р. [7], Саратовська Ю. Е. [8].

Дана тема вивчалась також у дослідженнях вітчизняних вчених: Стоцька Р. З. [3], Буличової Т. В. [4], Жовкви О. І. [1], Липуги Р. Н. [5]. У їхніх роботах досліджені особливості архітектури закладів даного типу та виявлена їх типологія.

Метою дослідження є проаналізувати світовий досвід архітектурної організації духовно-реколекційних центрів та підкреслити важливість його використання у вітчизняній практиці.

Одним з найбільш вагомих факторів залучення суспільства до церкви та наслідком зближення релігійних та громадських функцій сучасних церков є багатофункціональність, що вимагає відповідних архітектурно-композиційних та планувальних прийомів. Це передбачає створення додаткових громадських просторів з різноманітним переліком функцій – від навчальних до рекреаційних, які сприяють повноцінному розвитку особистості. В цей багатофункціональний комплекс, окрім приміщень культового призначення, входять зали для зборів, концертні зали, молодіжні та сімейні клуби (церква Заходу завжди приділяла особливу увагу сім'ї та молоді), навчальні класи, творчі майстерні, дитячі кімнати, недільні школи, бенкетні зали, готелі тощо [5].

Одним з перших ідей створення багатофункціональної церкви підтримав всесвітньо відомий американський архітектор-новатор Френк Ллойд Райт у своєму інноваційному проєкті уніатського церковного комплексу у Медісоні, США (1951 рік), що стало важливим архітектурно-містобудівним новаторством (таблиця 1). Даний храмовий комплекс, окрім приміщень богослужбового призначення, вміщає недільну школу, навчальні класи, бенкетний зал. Його концепція універсальності церкви згодом знайшла відображення у всіх його культових проєктах.

У 2008 році на замовлення уніатської спільноти Медісона архітектурним бюро ТКWA було виконано модернізоване розширення церковного комплексу у зв'язку з масовими потоками туристів та зростанням церковної спільноти. Нова споруда містить великий зал на 500 осіб, адміністративні та господарські приміщення, їдальню, зал для хорових співів. Сучасна добудова повністю відображає ідею органічної архітектури Райта і в поєднанні з існуючою церквою створює єдине ціле, що гармонійно співіснує з навколишньою природою. Нова будівля спроектована у вигляді злегка зігнутої дуги, яка обрамляє історичну споруду Райта.

Поступово об'єднання різноманітних громадських функцій у культових спорудах стало поширеним явищем у світовій практиці. Демократизація ролі церкви привела до того, що храм став не тільки місцем молитви, але й осередком дозвілля вірних: місцем святкових зібрань, навчання, спілкування парафіян та відпочинку [7].

Особливо актуальним на сьогодні архітектурним рішенням монастиря та реколекційного центру є споруда монастиря Божої Мудрості у містечку Медісон, штат Вісконсін, США, збудована у 2009 році.

Споруда виконана виключно згідно принципів екологічної архітектури. Монастир на 100% забезпечує себе відновлюваними джерелами енергії та відповідає найвищим стандартам еко-архітектури США (таблиця 1).

Монастир є домівкою для згуродження сестер-монахинь; реколекційним центром для жінок і чоловіків; місцем молитви і поклоніння та осередком для парафіяльних зустрічей, заходів, екскурсій, концертів.

Ще одним зразком монастиря з громадськими функціями є Аббатство Валь-Нотр-Дам, Сен-Жан-де-Мата, Канада, 2009 рік (таблиця 1).

Автором проєкту є П'єр Тібо відомий в основному як автор тонко пов'язаних з навколишнім ландшафтом приватних будинків. Подібний підхід, ймовірно, і привернув увагу чернечої спільноти. Від архітектора вони отримали споруду традиційного плану:

церква та атріум з розташованими навколо нього двоповерховими корпусами. Основні використані матеріали – дерево і скло – покликані відповідати оточенню – лісистій місцевості – і підкреслювати її красу. Навіть східна стіна церкви, замість апсиди, вирішена як 9-метровий скляний екран, що забезпечує тісний зв'язок зовнішнього і внутрішнього простору та сприяє споглядальному настрою.

Частина приміщень віддана під гостьове крило для паломників та парафіян. Крім лісу навколо, монастир володіє садом у внутрішньому дворі, де збережена існуюча там до будівництва рослинність, і озелененими терасами перед кожною з келій, розташованих на другому поверсі. Крім естетичної, зелень відіграє і практичну, екологічну роль, яку доповнюють геотермальна система опалення з 14 свердловинами, система збору дощової і очищення стічної води [9].

У зоні лісосмуги в Ханчжоу знаходиться духовний комплекс Mei Li Zhou Church, який гармонійно вписався в своє природне оточення і логіку життя довколишнього міста (таблиця 1). Проект церкви був створений бюро Tsushima Design Studio. Храм спочатку задуманий не тільки як місце проведення релігійних церемоній, а й як острівець для духовного відпочинку посеред міської суєти.

Споруда, що стоїть на лоні природи, здалеку абсолютно непомітна – вона зливається з величним лісом як його важлива природна складова. При проектуванні до уваги бралася не тільки функціональність споруди, але, в першу чергу, екологічність усіх будівельних матеріалів і мінімізація впливу споруди на ландшафт.

Комплекс храму складається з трьох будівель, окремих, але взаємопов'язаних між собою: самої церкви, малої садової каплиці разом з офісами у внутрішньому дворі та дзвіниці. Є ще дві будівлі меншого розміру, які призначені для прихожан. Всі вони мають свої конструктивні особливості і виконані з різних видів оздоблювальних матеріалів, проте їх об'єднує одна ідея «перетікаючого простору».

Особливої уваги заслуговує споруда Католицького центру духовної освіти у Мельбурні, в Австралії (таблиця 1). В Архидіоцезії Мельбурна та управлінні католицької освіти виникла ідея пристосувати існуючу територію колишньої школи Св. Івана Богослова під сучасний професійний навчальний центр для вчителів та директорів навчальних закладів в системі католицької освіти.

Композиційним та функціональним ядром споруд є внутрішній озеленений двір, що служить місцем для соціальної взаємодії, споглядання і джерелом світла для аудиторій. Даний духовно-освітній комплекс є прикладом унікального поєднання новітніх будівельних технологій, естетики, функціональності та шанобливого ставлення до існуючої історичної спадщини. На території збережені та відреставровані історична церква та споруда школи.

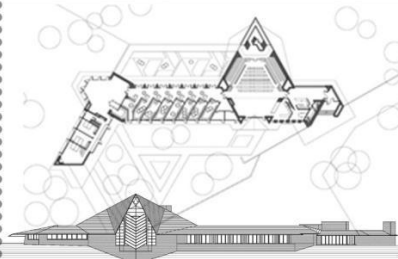
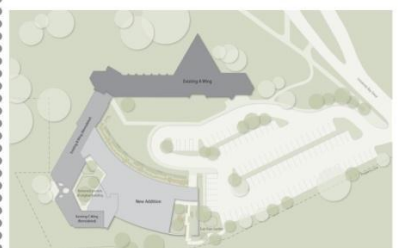

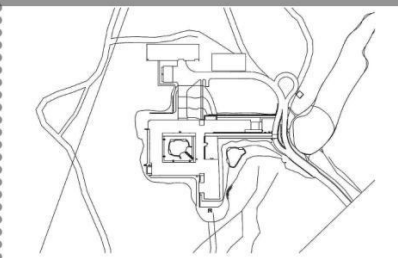
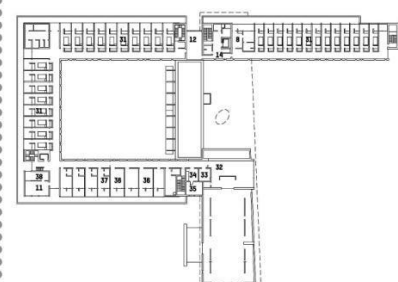

Заслуговує уваги споруда реколекційного центру Божого Милосердя в Італії.

Це католицький комплекс навчального типу, що передбачає катехизацію та проведення реколекцій більше 200 осіб. Планувальне вирішення комплексу характеризується вільно розташованими об'ємами і відкритими рекреаційними просторами. Для духовно-освітніх потреб відвідувачів передбачена каплиця, конференц-зали, бібліотека, навчальні аудиторії, їдальня та житлові номери.

Значної уваги заслуговує проект найбільшого в Європі монастирського комплексу сестер-кармеліток – паломницько-реколекційного центру Мерітон Грейндж в Ліверпулі, у Великобританії, за проектом архітектора Остіна Сміта (таблиця 1).

Планувальна структура монастиря включає каплицю, трапезну, загальну кімнату, бібліотеку, 24 келії та майстерні.

Таблиця 1. Закордонний досвід організації ДРЦ

Тип	Загальні дані	Деталі проекту	Фото
парафіяльний центр	<p>Назва: Парафіяльний центр Уніатської церкви</p> <p>Архітектор: Френк Ллойд Райт, ТКША</p> <p>Рік: 1951, добуд. - 2008</p> <p>Місце розташування: Медісон, США</p> <p>Площа: 1860 кв.м</p> <p>на окраїні міста, поблизу університету</p>	 	
реколекційний центр	<p>Назва: монастир Божої Мудрості</p> <p>Архітектор: Hoffman architect</p> <p>Рік: 2009</p> <p>Місце розташування: шт. Вісконсін, США</p> <p>Площа: 3200 кв.м</p> <p>в рекреаційній зоні на окраїні міста</p>	 	
реколекційний центр	<p>Назва: Абатство Валь-Нотр-Дам</p> <p>Архітектор: П'єр Тібо</p> <p>Рік: 2004</p> <p>Місце розташування: Сен-Жан-де-Мата, Канада,</p> <p>Площа: 2650 кв.м</p> <p>за межами міста, в оточенні лісу</p>	 	

Продовження таблиці 1. Закордонний досвід організації ДРЦ

Тип	Загальні дані	Деталі проекту	Фото
парафіяльний центр	<p>Назва: духовний комплекс Mei Li Zhou Church Архітектор: Tsushima Design Studio Рік: 2010 Місце розташування: Хуанчжоу, Китай Площа: 1025 кв.м</p> <p>в рекреаційній зоні на окраїні міста</p>		
реколекційний центр	<p>Назва: Католицький центр духовної освіти Архітектор: Woods Bagot Рік: 2012 Місце розташування: Мельбурн, Австралія Площа: 830 кв.м</p> <p>в рекреаційній зоні в комплексі з існуючим храмом</p>		
паломницький центр	<p>Назва: Мерітон-Грейндж Архітектор: Austin-Smith:Lord Рік: 2013 Місце розташування: Ліверпуль, Великобританія Площа: 4000 кв.м</p> <p>в рекреаційній зоні на окраїні міста</p>		

Метою було створити скромну комфортну обитель, в якій монахині можуть жити і молитися в тиші і самоті. Кам'яна стіна відділяє приватний сад монастиря від загальнодоступних садів, каплиці і гостьовий будинок призначено для реколекцій та перебування паломників.

"Вибір цегляної кладки має фундаментальне значення для реалізації концепції як міцний і вічний, традиційний і практичний матеріал", – додають архітектори [7]. Цегляні поверхні прорізані прямокутними віконними прорізами і доповнені світлим деревом дверей, сходів і предметів інтер'єру.

Надзвичайно стриману кольорову гаму в інтер'єрі порушують лише кольорові абстрактно-геометричні вітражі, а ззовні – квітучі рослини. Сади налічують понад 1500 дерев, посаджених для створення лісових масивів з метою приховати територію від оточуючого передмістя і для забезпечення середовища проживання для диких тварин поряд з рукотворним озером.

Згідно вищепроаналізованих архітектурних споруд можна виокремити типологію духовно-реколекційних закладів, яка передбачала б їх поділ на 3 основні типи: реколекційні, парафіяльні (катехитичні) та паломницькі центри.

Підсумовуючи дане дослідження, варто виокремити спільні архітектурні риси, притаманні сучасним зразкам світової сакральної архітектури Рис. 1.

Рисуюнок 1. Сучасні світові тенденції проектування ДРЦ

В першу чергу закладам даного типу притаманне сучасне сміливе трактування фасадів, використання новітніх будівельних матеріалів та конструктивних технологій, застосування принципів екологічної архітектури, універсальність, гнучке відкрите планування та функціональний

устрій приміщень, що найбільш повно задовольняє духовні, естетичні та фізіологічні потреби відвідувачів. Різноманітними та унікальними є і стильові вирішення споруд. Що

стосується розташування даних споруд в навколишньому середовищі, то для них, подібно до храмових комплексів та монастирів, обирають найпривабливіші місця, зокрема на підвищенні, в оточенні мальовничих ландшафтів, визначаючи цим духовний зв'язок людини і природи, створеної Богом.

Аналіз проектування духовно-реколекційних центрів у світі свідчить про те, що архітектура закладів даного типу піддається під вплив багатьох вирішальних чинників, зокрема соціальних, духовних, історико-культурних, ідеологічних.

Варто наголосити на неоціненній ролі та важливості формування духовно-реколекційних центрів, що є своєрідними оазисами духовного життя в пустелі сучасного деморалізованого суспільства, осередками для спілкування та взаємодії однодумців, віруючих людей зі спільними поглядами на життя [11]. Досвід функціонування даних закладів у світі підтверджує їхню популярність та актуальність у сучасному суспільстві. Духовно-реколекційні центри поряд з іншими закладами сакрального значення сприяють утвердженню національної віри та еднають суспільство довколо духовних осередків [10]. Дані заклади є важливою складовою духовно-культурного відродження кожної нації. Вітчизняна практика проектування духовно-реколекційних центрів тільки починає свій архітектурний шлях. Тому дуже важливо є вивчити та застосувати у вітчизняних проектах основні сучасні тенденції проектування даних закладів у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жовква О. І. Принципи архітектурно-планувальних рішень православних духовних навчальних закладів : Автореф. дис канд. архіт. / КНУБА. – К, 2008. – 18 с.
2. M. Shackley, *Managing Sacred Sites; service provision and visitor experience*, Continuum Press. – London, 2001.
3. Стоцько Р. З. Архітектурно-типологічні принципи формування духовних освітніх закладів Української Греко-Католицької Церкви в Україні: Автореф. дис канд. архіт. / Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Львів, 2008. — 20 с.
4. Буличова Т. В. Архітектура православних духовних центрів на території України: Автореф. дис канд. архіт. / Київськ. держ. техн. унів-т буд. і архіт. – К., 1994. – 16 с.
5. Липуга Р. Н. Архитектурно-планировочная организация православных храмов Юго-Восточной Украины с учётом их исторического развития [Текст] : автореф. дис. ... канд. архитектуры : 05.23.21 / Липуга Раиса Николаевна. – Макеевка, 2015. – 22 с.
6. Канаев, И. П. Архитектура современных православных малых храмов и часовен: дис. ... канд. архитектуры: 18.00.02 / Канаев Иван Петрович. – М., 2002.
7. Возняк Е. Р. Архитектура современной православной приходской церкви (на примере Санкт-Петербурга). Автореферат дис. канд. архитектуры. – СПб, 1996. – 28 с.
8. Саратовская, Ю. Э. Размещение и композиционная роль церковных комплексов в современных градостроительных условиях (на примере Москвы и городов Московской области): автореф. дис. ... канд. архитектуры / Ю. Э. Саратовская. – М., 2000.
9. Постройки и проекты: Режим доступа: <http://archi.ru/projects> (дата звернення 23.09.2016 р.). – Назва з екрана.
10. Голубчак К. Т. Особливості архітектурної організації духовно-реколекційних центрів у Європі / К. Т. Голубчак // Містобудування та територіальне планування міст. – Зб. наук пр. К.: КНУБА, 2017. – Вип. 63. – С. 77–87.
11. Голубчак К. Т. Духовні реколекції в системі освіти молоді та визначення їх місця в архітектурному просторі / К. Т. Голубчак // Архітектурний вісник КНУБА. Наук.-вироб. збірник. – К.: КНУБА, 2017. – Вип. 11–12. – С. 436–447.